

Parla l'ex-cap de l'espionatge de la RDA

Markus Wolf: l'encarnació d'un espectre

En el transcurs de la *guerra freda*, l'ex-dirigent de l'espionatge germano-oriental va existir únicament a través d'una imatge furtiva. *Mischa* publica per primera vegada una autobiografia sobre un període clau: la caiguda del comunisme a la RDA.

Els primers anys de la meua infantesa van ser molt feliços. El meu germà Kolja –tres anys més gran– i jo vivíem amb els meus pares prop de Stuttgart, a Suàbia. Friedrich, el nostre pare, era metge. Un home molt impulsiu, de vegades colèric. La meua mare, en canvi, sabia controlar-se i en tota circumstància es posava de la part dels seus fills. Ens educà de manera completament antiautoritària. Als dotze o tretze anys sovint me n'anava dies sencers fora de casa sense que saberen on era jo. Si els meus fills hagueren fet més tard el que jo feia en aquell moment dubte molt que hagueren reaccionat com la meua mare...

Tot canvià en una nit, del 27 al 28 de febrer, quan el Reichstag fou incendiat. Aquella nit, el meu pare, que era comunista, creuà la frontera austríaca clandestinament, amb esquís. Tinguérem l'honor de rebre a casa els SA, lluint braçals amb creus gammades. Hi hagueren escorcolls i interrogatoris. El meu pare va rebre una invitació del seu amic, l'escriptor i dramaturg rus Wixtnewski, heroi de la guerra civil i autor de la cèlebre *Tragèdia optimista*, el qual ens havia aconseguit una estança amb dues habitacions, cuina i bany en ple centre de Moscou; tot un luxe per a l'època. El meu pare arribà abans que nosaltres a l'URSS, on ens reunírem amb ell l'abril de 1934.

El primer país socialista era aleshores el refugi i el recurs de molts emigrats alemanys en pugna amb el feixisme, els quals hi havien trobat una segona pàtria. La major part dels veterans pensava, d'altra banda, que el nazisme no era més que un incident provisional i la immigració un episodi-somni confós amb la realitat, ¡com tants d'altres! A Moscou es trobaren els destins d'aquells joves la història dels quals vaig narrar a *La Troika*. Els

primers a arribar van ser Jura Fischer i el seu germà Viktor, fills d'un periodista, Louis Fischer, que havia escrit un llibre sobre la revolució d'octubre i les seues conseqüències. Aproximadament al mateix temps que nosaltres, arribà Lothar Wloch, el segon del trio, un jove de família de treballadors comunistes que vivien als afores de Berlín. El seu pare, Wilhelm, s'havia engatjat contra Hitler des de 1933. La seua mare, Erna, havia estat tan violentament maltractada arran d'una ràtzia nazi que va perdre l'ús d'una orella.

Al principi de la nostra estada el meu germà i jo tinguérem alguns problemes al carrer amb els nois de la nostra edat. Portàvem pantalons curts, la qual cosa era objecte d'escarni, ja que fins i tot el camperol més insignificant de les estepes en duia de llargs. *Nemez, perez, nolbana, kolbasa* –'Alemany', 'pebre', 'salsitxa', 'xucrut'– ¡i aquestes paraules ressonaren sovint en les nostres orelles! Ens calia, doncs, un rerepaís consistent on trobar refugi. La casa i el pati dels Fischer significaren aquell passatge que ens va permetre accedir al món encara secret de la infància moscovita. Fou ací on Lothar Wloch, dit també Lotka, Viktor, o Vitua, i el meu germà Koni esdevingueren els meus amics de la vida.

PERÒ, ¿PER QUÈ EL SEU PARE NO HI ÉS MAI?

Al començament assistíem tots tres a l'escola Karl-Liebnecht on han estudiat molts dels que tenen o han tingut un paper en la RDA. Es produïren ràpidament els primers arrestos de professors i de pares d'alumnes. Wilhelm Wloch en fou una de les víctimes. Fins l'últim minut cregué en un error o en l'abús de poder d'algun servei subaltern. La seua fe en Stalin no va ser

crebantada en cap moment. Arran d'una de les últimes visites de la seua dona, aquest li digué amb convicció: "El camarada Stalin ignora tot això". De fet, nosaltres, els nens, no érem realment conscients de la situació. Abans del tancament de l'escola alemanya, ja ens havien traslladat a l'escola russa. No sabia dir si les detencions van fer o no un paper important en la decisió dels meus pares. Pense que responia més aviat al desig del meu pare d'integrar-nos amb els nens soviètics. Alguns dels nous companys pertanyien a unes d'aquelles famílies amb diversos membres arrestats. Gossaria dir que més de la meitat dels pares dels meus amics es trobava a la presó. Anava sovint a les seues cases i va ser únicament més tard quan vaig començar a preguntar-me: "Però, ¿per què el seu pare no hi és mai?"

De tota manera, l'arbitrarietat, la injustícia i les atrocitats no entraven en el marc de consideració en què incloïem els nostres pares, els amics pròxims, els nostres professors o tot allò que havíem vist o llegit en les pel·lícules o en els llibres preferits per nosaltres sobre la revolució. Molt aviat, la nostra consciència juvenil es formà a partir de la lectura de Marx, Engels i Lenin, i per a nosaltres les seues idees eren dutes a la pràctica en aquest país el qual, de mica en mica, esdevenia cada vegada més el nostre. Hi havia, però, elements contradictoris. Quan una família es veia afectada per una detenció, cap dels seus membres en parlava. La majoria creia en un error judicial, conseqüència d'una malèvola denúncia. Els que eren alliberats rarament explicaven el que havien hagut de suportar. També ells nodrien l'esperança que s'havia tractat d'un malentès que seria ràpidament elucidat. L'anàlisi del meu pare era una mica diferent. El que comptava per a ell,

abans que res, era la lluita contra Hitler. I, pensava que l'única gran potència realment compromesa contra el nazisme era la Unió Soviètica.

Aquests anys de pre-guerra, es fa difícil de fer entendre retrospectivament com els vam viure. Més difícil encara o quasi-bé impossible és fer-ne respirar l'ambient a la joventut d'avui dia. Les zones d'ombra de la quotidianitat no afectaven la nostra existència. Per a nosaltres, l'amenaça venia de l'exterior. Els arrestos, les desaparicions no ens angoixaven ni ens atemorien i no trastornaven els nostres feliços divuit anys. Tot el que succeïa formava part de la vida. El cercle d'amics de l'escola estava molt marcat per aquest medi intel·lectual. Teníem el privilegi de freqüentar la casa de colònies i el campament de vacances de la Unió d'Escriptors, i hi vaig conèixer molts fills d'autors cèlebres i, de retruc, els seus pares. Pasternak, Fadeiev, Fedine, Selvinski i tants d'altres els noms dels quals no us dirien res formaven part de les nostres amistats. En resum, la gent que freqüentàvem a Moscou —hi ha evidentment el cercle d'emigrats alemanys amb molts actors i escriptors— era, no hi ha una paraula millor, la crema de la societat. Puc assegurar que aquest medi mai no ha estat stalinista, a despit d'algunes influències dogmàtiques innegables. Hi regnava una multiplicitat de visions que, òbviament, renaixia en nosaltres mateixos, encara uns nens.

En aquella època el meu autor preferit era Hemingway com a persona i com a escriptor. El seu estil, amb frases curtes, em fascinava: per a un alemany resulta particularment difícil d'escriure així. També llegia els autors francesos: Balzac, Victor Hugo, Martin du Gard, del qual vaig devorar els *Thibault*. I evidentment, tots els clàssics russos.

La pintura també va comptar molt per a mi. La vaig descobrir en aquell fantàstic museu de les Arts occidentals, on hi havia una incomparable col·lecció d'impressionistes francesos, una gran part de la qual es troba actualment a l'Ermitage, a Leningrad. Van Gogh, Renoir, Matisse cobraven en mi molta importància; no obstant *Les Tahitiennes* de Gauguin, concretament, em feien somiar.

Quan s'esboçà l'acostament Hitler-Stalin jo era encara un jove comunista molt crèdul. Tot i que de manera instintiva m'hi oposava, vaig estar temptat de creure en les explicacions donades. Molts comunistes que havien anat a Espanya en el transcurs de la guerra civil o que ha-

vien viscut més prop que nosaltres, a Moscou, el període muniquès pensaven que l'acció dels governs francès i anglès pretenia empènyer l'aïllada Unió Soviètica a una confrontació amb el Reich. No consideraven, doncs, l'acostament entre Hitler i Stalin com una veritable aliança, sinó com una temptativa per a guanyar

“Pasternak, Fadeiev, Fedine i Selvinski formaven part del nostre cercle d'amistats”

temps. Poc després, però, quan es firmà l'acord d'amistat germano-soviètic, ja no vaig acceptar les explicacions oficials. Ara aquesta història m'apareix com un episodi esglaiador, injustificable. Representà, de tota manera, per a nosaltres la fi de la troica. Al mateix moment, Lothar Wloch va conèixer la mort del seu pare. Per a aquest jove de disset anys, repre-

“Professors com ara Togliati o Dolores Ibarruri, la Pasionaria, ens adoctrinaven en el marxisme-leninisme”

sentà un colp inguarible. Possiblement, per això mateix va donar suport a la decisió de la seua mare d'aprofitar el període de no-agressió amb Alemanya per a tornar al seu país. Al desembre de 1940, el tren se'ls emportà cap a l'Alemanya hitleriana. La idea de retornar a Alemanya en aquestes condicions ens paregué esba-

laïdora. Nosaltres encara no sabíem que molts emigrats alemanys eren lliurats per Stalin a Hitler.

Tinc un record molt precís d'aquell 22 de juny de 1941, quan la guerra va esclatar. Era aleshores un estudiant de segon any de l'escola superior d'aeronàutica. Quan la Wehrmacht arribà a les portes de Moscou, molts dels meus companys van ser cridats i van morir al front. Tot i haver adoptat la nacionalitat soviètica, juntament amb la meua mare i el meu germà, no vaig ser mobilitzat, ja que els alemanys no podien entrar en l'armada. Em vaig mudar, doncs, amb l'escola a Alma-Ata, al Kazakhstan. Més que no estudiar, hi treballàrem per a l'indústria de guerra. Em trobava en una empresa que fabricava instruments de precisió per a mesurar el calibre dels obusos. Després seguíem un entrenament militar. Hi vaig aprendre realment el que són la fam i l'esgotament.

Durant l'estiu de 1942 m'enviaren a Ufa, en Baixkíria, a l'escola dels quadres del Komintern. En arribar, l'única ordre que tenia era la d'adreçar-me a l'escola però no sabia on; ¡El Komintern era una organització secreta i la seua escola per tant també! Vaig anar, doncs, al quarter i, en veure en el meu passaport la nacionalitat alemanya, vaig passar la nit al calabós. Podria contar-vos tantes anècdotes. En resum, vaig arribar a aquesta escola on hi havia gent de tots els països. Una part de l'ensenyament estava dedicada a la lluita armada clandestina: com falsificar papers amb mitjans senzills, com desplaçar-se, com organitzar xarxes, com utilitzar armes, explosius, etc. Una segona part se centrava entorn a la ideologia marxista-leninista, amb professors com ara Togliati, *l'Italià*, i Dolores Ibarruri, la *Pasionaria*. L'essencial, però, de l'ensenyament consistia en una mena de prefiguració de la postguerra. El que preparàvem no era ni el comunisme ni el socialisme, sinó les condicions per a un vast front de totes les forces antifeixistes, un gran moviment que devia determinar l'evolució de l'Alemanya de postguerra.

Més tard, al maig de 1945, després del meu retorn al país, em van dir: "Heu de treballar a la ràdio". No volia entrar a la redacció, ja que escriure era una activitat que no m'interessava de cap manera. Vaig intentar presentar una protesta a Ulbricht contra aquest nomenament; no hi hagué discussió possible. Vaig seguir, doncs, el Procés de Nuremberg com a repòrter. Posteriorment em vam traure de la ràdio i em nomenaren conseller de

l'ambaixada de la RDA a Moscou. En acabat, em van tornar a cridar a Berlín on m'informaren, confidencialment, que s'acabava de crear un servei secret i que jo en formaria part.

Aquesta vegada no vaig discutir. Com tants d'altres, em considerava un soldat del Partit per al qual tota missió, siga o no agradable, ha de ser realitzada. No trobava res en aquesta nova tasca que em fes entrar en conflicte amb els meus ideals comunistes i la meua consciència. He d'afegir que em veia motivat per les notícies que arribaven de la RFA. Allà l'organització Gehlen havia tornat a entrar en servei. Reinhard Gehlen, antic membre dels serveis de contra-espionatge de l'armada —dirigits per l'almirall Canaris, que fou executat el juliol de 1944 a continuació d'un complot fallit contra Hitler— passà al costat americà amb armes, bagatges i, sobretot, una xarxa molt completa d'agents, instal·lats a l'Est des de feia alguns anys. L'organització funcionà durant deu anys sense estatuts legal, fins el dia que Adenauer el va nomenar, molt oficialment, el servei d'espionatge de la RFA.

De sobte, desaparegueren els equívocs: ens trobàvem enfront dels mateixos enemics de la guerra. Va ser un plaer i alhora un deure descobrir el passat nazi de certs ministres d'Adenauer: Kiesinger, Globka, Oberlander i alguns altres. He de precisar que la meua ascendència jueva no va determinar de cap manera la meua decisió. El meu pare se sentia plenament jueu i Alemany, però no era el meu cas. D'altra banda, és curiós que m'hagen atorgat un càrrec tan delicat com el de director de servei d'intel·ligència en plena etapa de l'última persecució extrema dels jueus a l'URSS. Encara avui no hi he trobat cap explicació. Tanmateix les autoritats soviètiques coneixien el meu origen: alguns anys més tard, un responsable polític de la localitat on vivien els meus pares em va confessar que havia estat encarregat de controlar si celebràvem o no festes jueves.

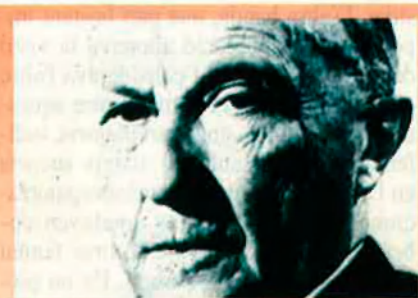
Quan vaig entrar al servei d'intel·ligència, aquest era completament independent. En un primer moment sota la responsabilitat d'Ulbricht, i posteriorment passà a mans de Zaisser, ministre de la Seguretat de l'Estat. En aquesta època, el seu adjunt Mielke dirigia pràcticament tot el contra-espionatge. Per a ell només comptava la caça dels espies. Ràpidament començà a denigrar el meu servei i a calumniar-me personalment. Als seus ulls, jo era un element inútil ja que tota

la meua activitat consistia només a facilitar informacions que es podien llegir als diaris. Vaig esdevenir-ne un adversari del qual volia la pell. Un altre aspecte negatiu de la personalitat de Mielke era l'extrema desconfiança. No es fiava absolutament de ningú, ni fins i tot d'ell mateix, i no tenia més que una idea al cap: con-

“Preparàvem les condicions per a crear un vast front compost per totes les forces antifeixistes”

trolar a tota hora els mínims fets i gestos dels seus col·laboradors. Trobava absolutament contradictori amb les seues concepcions que un agent d'informació pogués moure's fora de tot control, desplaçar-se arreu del món, incloent-hi els països capitalistes, que pogués actuar segons el seu criteri. No entenc per què es negava a fer la nostra activitat més com-

“Va ser un plaer i alhora un deure descobrir el passat nazi de certs ministres d'Adenauer: Kiesinger, Globka i Oberlander”

prensible, més transparent. Així doncs, no podia fer cap viatge sense el consentiment del ministre.

Els temes que no es volen fer conèixer —evidentment— no són tractats. Molts afers han estat examinats pel Congrés, però normalment anys després, quan les persones afectades no es trobaven ja en

funcions. Això té, és clar, una certa importància, però els afers perillosos preparats pels serveis secrets no es descobriren mai a temps. Fixeu-vos, per exemple, en el desembarcament a la badia de Cochinos, a Cuba: Kennedy en va donar el consentiment sense saber a què s'exposava. Solament després va iniciar una enquesta per veure què es tramava sota l'operació. Vaig discutir el problema amb Andropov, ex-dirigent del KGB. Ell també volia més transparència. De fet, la *perestroika* començà amb ell. Des de feia alguns anys, sentíem en els seus discursos un cert to encoratjador.

A mitjans dels vuitanta, vaig tenir l'ocasió de reunir-me de nou amb ell, essencialment pel problema de Polònia. Estàvem molt preocupats amb què hi estava naixent: Solidarnosc. Era un tema, el socialisme, que es trobava en perill. Calia, doncs, estudiar un mitjà per a pressionar fortament els òrgans de govern a fi de ressituar, amb mesures enèrgiques, la política clara i ferma que es desitjava. En parlar amb Andropov, li vaig suggerir que el govern soviètic accentuara la pressió sobre els polonesos. Considerant que li reprotxava una manca de resolució, m'enumerà tota una sèrie de mesures adoptades tot afegint: "No sobreestimeu les possibilitats que tenim d'actuar sobre els polonesos". Va dir també una cosa que vaig suposar que es referia a Honecker: "Camarada Wolf, al principi encara es pot donar consell a algú que esdevé secretari general, però dos anys després és massa tard: es pensa que ho sap tot". Per a Honecker i la gent que pensava com ell, la lliçó històrica va ser la següent: si s'agafa la via de l'obertura, si fem trontollar les estructures amb crítiques i debats, posarem en perill el socialisme. Per aquesta raó hi ha hagut a la RDA un refús de la trajectòria seguida per Gorbaxov i alhora la instal·lació d'una mena de post-stalinisme, sense equivalents en cap altre país de l'Est.

De tota manera, sota aquesta línia de pensament vaig acceptar una sèrie d'obligacions. Anar cada matí al despatx, prevenir quan has d'anar-te'n, dir exactament on vas, era una manera de donar als altres la possibilitat de treballar en l'aparell.

L'any 1983 vaig demanar la jubilació amb el pretext que acabava de complir seixanta anys, però no l'aconseguiria fins l'any 86. La burocràcia, el formalisme, l'absència total de creativitat en l'aparell m'havien llevat les ganes de continuar-hi. Reconec que jo mateix he estat durant

molt temps presoner de les estructures de pensament obsoletes. En els darrers anys, he vist com creixien les forces d'oposició, les quals, l'octubre, dugueren el país a la revolució, si es vol dir així. Vaig discernir sobretot les seues relacions amb l'exterior i la temptació que hi havia, a l'estranger, de sustentar aquesta oposició interna. Hi veia una certa amenaça, almenys en la coartada oferta al poder per tal d'adoptar noves mesures repressives. Pensar que tota possibilitat de transformació només podia venir de les altes esferes em va fer subestimar la influència i l'eficàcia política d'aquesta gent. Avui em penedesc que els que teníem, com jo, un paper en el partit, en l'*establishment* no haguérem obert un nou camí amb les forces que militaven per un altre socialisme, un socialisme millor.

Quant a la qüestió nacional, la qüestió de la unitat, he subestimat completament la situació. En la manifestació del 4 de novembre a Berlín, on es concentraren cinc-cents mil persones i on vaig intervenir jo mateix, ningú no va dir res respecte a aquest problema. Als anys cinquanta, la reunificació ja era l'objectiu principal de la nostra política com també de la dels Soviètics, amb interessos molt diferents als nostres. En aquell moment, els nostres esforços en aquest camp eren contrariats per les potències occidentals encapçalades pels Estats Units. Aendauer parlava d'"alliberament" de la zona oriental d'Alemanya. Això ajuda a comprendre el que es va dir de la *guerra freda*, per a nosaltres vista com els preliminars d'una guerra *calenta* susceptible d'esclatar en tot moment. Fixem-nos en l'any 56. Després del vintè congrés del PC soviètic, es produïren transformacions una mica per tot, i sobretot a Hongria: dimissió de Rakosi, renovació d'una part de la direcció del partit, rehabilitació de persones condemnades en processos anteriors. A aquesta aspiració legítima de revisar el sistema stalinista s'afegiren les segones intencions de les forces contrarevolucionàries, és a dir reaccionàries. Recorde haver rebut informació segons la qual hi havia un perill real d'una intervenció occidental en Hongria. Posseïem també informació seriosa sobre el risc de motins a casa nostra, i sabíem que l'exministre de Defensa de la RFA, M. Strauss, havia preguntat al general de l'OTAN si uns desordres semblants a la RDA no podrien ser la causa justificada d'una intervenció.

La propaganda occidental oferia de no-

saltres la pitjor faceta; per la nostra banda, la imatge s'invertia: tot i no pronunciar-ho clarament, l'imperialisme i els seus representants encarnaven les forces del mal. No ens consideràvem solament els defensors de la bona causa del socialisme, sinó també el suport natural dels pobles del Tercer Món en pugna amb l'opressió imperialista. Facilitàrem, doncs, al president Allende informació mostrant clarament la preparació per part de Pinochet d'un colp d'estat. Les fonts de què obtinguérem la informació estaven lligades als serveis secrets de l'Alemanya occidental, molt relacionades amb els generals facciosos, fet que no és una casualitat si es té en compte la quantitat de nazis refugiats a Sud-amèrica que han sabut ser útils.

La nostra visió del món, que es basava en fets ben reals, presentava també les imatges d'una propaganda simplista de l'estil: el Ku-klux-klan ho controla tot, etc. Al llarg dels anys, aquesta representació maniquea de l'enemic perdia força en l'opinió. Tot i que els mitjans de comunicació occidentals han creat de nosaltres una imatge de societat adoctrinada, monolítica, i que la caiguda del mur i el desplegament mediàtic han estat concebuts com una cursa accelerada cap a la llibertat, no hem estat mai un país hermètic. L'opinió pública és més variada del que ens imaginem. Hi ha tres grans tendències. Per als que s'esquitllaren la tardor passada, en ambaixades estrangeres, l'Oest representava el futur desitjat. D'altra banda, una part bastant important de la població abonava la visió de la nostra direcció i considerava l'altre costat com l'imperi del mal. Entre aquestes dues postures, una gran majoria, indiferent i influenciable. El mateix succeïa en l'aparell del govern i en les organitzacions polítiques: alguns quedaven coberts de certituds mentre d'altres tenien un camp de visió més ampli. En un sector sensible com ara el nostre, l'adoctrinament polític ha estat molt acurat. Però sempre m'he preocupat que els meus col.laboradors s'esforçaren a deixar de banda els clixés de la propaganda, que foren persones obertes i mantingueren una visió crítica respecte a l'obra del nostre país. Aquesta actitud surt, al meu parer, d'una lògica professional: captar una informació implica la necessitat de considerar fenòmens i individus des de tots els punts de vista. Un comportament com aquest ens va permetre trobar al si de la CDU i de la FDP alemanya occidental persones que no estaven d'acord

amb l'orientació pro-americana del govern i que estaven disposades a pactar amb nosaltres. No sóc l'únic a haver actuat d'aquesta manera en l'aparell, és clar, però pense que es pot considerar aquesta obertura com una particularitat del servei d'espionatge i que s'ha mantingut, en part, gràcies a mi. Aquest pragmatisme ens ha permès de discernir, molt abans que qualsevol altre, els elements que manifestaven una tendència al canvi en la política occidental. És el cas, per exemple, dels socialdemòcrates amb qui manteníem infinitat de contactes excel.lents en aquell moment, i que eren considerats per la direcció, i sobretot per Mielke, com els adversaris polítics més perillosos: Willy Brandt, burgmestre del Berlín occidental, designat com "la bomba atòmica menys cara".

L'ESPIONATGE NO TÉ RES A VEURE AMB LES PEL-LÍCULES

Diré, aprofitant l'ocasió, uns mots sobre l'afer Guillaume, aquell agent que vam infiltrar al costat de Brandt, el descobriment del qual provocà la caiguda del canceller el 1974. Ni la cancelleria federal ni Brandt eren els objectius inicials de Guillaume. Aquest tenia una altra missió que, de moment, guardaré en secret. Ens vam veure arrossegats en aquesta trista història, per sort i per desgràcia. La sort: que el nostre agent haguera arribat tan lluny mentre que el contraespionatge en coneixia l'origen. Guillaume començà l'activitat al si de l'ala dreta de la SPD. Va saber organitzar tan bé la campanya de Georg Leber, president de l'IG Bau, el sindicat de la construcció, que volgué que l'acompanyara a Bonn quan el van nomenar ministre de Defensa. Guillaume tingué —¿com dir-ho?— una entrevista amb Ehmke, ministre de la cancelleria perquè li donaren treball. Passàrem un moment d'inquietud però Guillaume actuà de manera tan convincent que arribà a eludir les sospites; el 1973 entrà en la cancelleria i esdevingué col.laborador personal de Brandt.

La desgràcia: que els adversaris polítics del canceller aprofitaren la seua presència per fer-lo dimitir. Nosaltres no desitjàvem aquesta dimissió; tot al contrari, la política de distensió que duia coincidí totalment amb els nostres desitjos. Considerar la nostra activitat com una partida d'escacs, marcada per *colps*, prové d'una visió falsejada de la realitat. El treball d'espionatge no té res a veure amb el que surt a les pel·lícules. Implica una tasca

L. Bisky, G. Gysi i M. Wolf.

ARXIU

laboriosíssima, en la qual l'èxit no arriba de seguida. És, d'altra banda, una de les raons per les quals han dimitit molts joves brillants que treballaven amb nosaltres, trobant la tasca encomanada molt per sota de les seues possibilitats. Estan equivocats: encara que un agent com Guillaume pogués fer-vos accedir a documents hiper-confidencials, les informacions banals que passen per les mans de secretaris, redactors o arxivistes són el més sovint més útils.

La funció i el contingut del treball dels serveis d'espionatge coneixerà canvis. La recollida de dades implicarà no exposar els agents als perills que corrien abans, ja que els nous canals de difusió d'informació ofereixen altres possibilitats d'accés. L'activitat dels serveis cobrarà importància —pense— en la mesura que garantirà un cert control dels camps més sensibles. Generalment, la decisió militar s'elabora en despatxos d'estudis i en laboratoris de recerca. Les possibilitats, encara en gestació, hi adquireixen una importància estratègica extrema. L'enllestiment de la bomba atòmica n'és un exemple. Però en tants altres camps, com ara les manipulacions genètiques, els avanços acabats de nàixer avui poden trobar demà el seu punt d'aplicació. És clar que aquests sectors de recerca amb aplicacions militars continuaran envoltats del silenci més absolut.

Els mitjans de comunicació poden, òbviamment, fer-hi un paper decisiu, tot publicant aquestes informacions. No obstant, ni els mecanismes de vigilància ni els *media* es troben en situació d'oferir-

nos una visió exacta i exhaustiva de tots els perills que amenacen la humanitat. La compilació de dades científiques o tècniques tampoc no ens en donarà una visió justa; i tot això per una simple raó que és que aquests dispositius no consideren el factor subjectiu, és a dir el conjunt d'idees, intencions i reflexions presents en la ment dels generals, científics o polítics. Tanmateix, sempre es podrà mesurar aproximadament una amenaça existent que no indicarà de cap manera el risc potencial. Posem per cas la crisi de Cuba: se sap que la decisió de retirada dels míssils soviètics de Kruixtov fou presa malgrat la voluntat de Castro. Que cap sector, que cap grup no puga assegurar una confidencialitat absoluta en els seus projectes representa una de les millors garanties de pau.

Utilitzar les detencions a l'Est de membres de la Fracció de l'Exercit Roig il·lustra la situació de desinformació. La quasi totalitat de la premsa dugué a terme una campanya on afirmava que aquest grup havia trobat a casa nostra tots els mitjans per cometre crims a la RFA. No hi ha cap prova que els ex-terroristes detinguts a la RFA hagen fet una altra cosa a més de distanciar-se del seu passat. En aquest context, posaren preu a la meua responsabilitat, i em designaren, doncs, com un home que calia abatere. Vaig desmentir algunes vegades que haguera pogut tenir qualsevol relació amb aquests individus, però les meues declaracions es publicaven en lletra menuda, a peu de pàgina, mentre que les acusacions quedaven gravades, en ma-

júscules, en el cervell de la gent. Vaig estudiar les possibilitats legals de recórrer contra les calúrnies. La campanya mediàtica, incloent-hi la premsa alemanya oriental, ha trobat últimament un nou tema amb el títol: "Aquesta gent són tots un terroristes en el seu propi país". Afirmen que formem oficials de Nicaragua, del Iemen i d'altres països en la utilització de tècniques terroristes. ¡És completament fals! De la mateixa manera podríem reprotxar als americans la creació de grups *contres*. Actualment es tracta d'oficials de l'armada regular o serveis secrets, la formació dels quals s'efectua en el marc d'acords governamentals purament normals. Hem rebut, per exemple, palestins, ja que considerem, segons la nostra posició política, l'OAP com un moviment d'alliberament nacional reconegut per l'ONU, i Iàsser Arafat com un cap d'Estat reconegut a tots els països del món.

En aquests entrenaments, solament una petita part concernia l'activitat clandestina. I, evidentment, no pot assegurar ningú que algú dels que hem format no ha estat utilitzat a la vegada per a ensinistrar grups susceptibles d'haver organitzat accions terroristes. Ara bé, pretendre que han estat despatxats a casa nostra amb intencions destructives mentre que l'Oest conservava neta la seua reputació, és el màxim de la hipocresia. Pel que fa a la posició de la RDA, puc assegurar que la condició que s'havia posat era que cap dels que s'hi estaven no trametera ni duiguera a terme cap acció terrorista des del nostre territori. Hem parlat molt del cas

de Carlos: fins ara, ningú no s'havia imaginat que podia haver dirigit les seues operacions des de la RDA. Fins a un nou informe més detallat, no s'ha signat cap acord d'extradició entre la RDA i la RFA, o França. No hi havia cap condició prèvia en la creació de qualsevol procediment judicial. Si reprotxen als nostres serveis duaners i de seguretat no haver prestat atenció quan M. Ramírez Sánchez passà dues nits al Palast Hotel de Berlín va ser per una qüestió de seguretat pròpia. Puc dir-vos, per exemple, que la nostra ambaixada a París va rebre preocupants amenaces de la part de Carlos.

Més urgent és el problema dels serveis secrets alemanys, que ha de ser necessàriament solucionat, sense la qual cosa l'Alemanya reunificada no podrà trobar el seu equilibri. La incertesa actual, a la qual s'afegeix l'acció d'altres serveis, calva naturalment el llit de la traïció i del pas d'alguns dels nostres agents sota altres tuteles. Sé també que els antics agents del servei han estat sol·licitats, amb certes pressions, pels dos organismes d'informació de la RFA. Hi ha hagut trànsfugues, el nombre dels quals excedeix ja el dels casos registrats durant els meus 35 anys de servei. Sóc, ininterrompudament, objecte de les proposicions més diverses, però pense que tots els que han pensat en mi saben des d'ara la resposta.

Seria meravellós imaginar la supressió dels serveis secrets. D'altra banda, si apreciem objectivament la situació, cal reconèixer que nosaltres, a la RDA, som els que hem anat més lluny, desintegrant el nostre servei d'intel·ligència. ¿Per què els altres no segueixen l'exemple? M'equivoque, però, en bromejar sobre aquest tema. La magnitud dels perills exigeix una actitud vigilant i contínua. Cal, doncs, considerar la situació amb una escèptica il·lusió. Actualment, l'amenaça més greu se centra entorn als immensos arsenals, capaços de destruir diverses vegades el planeta. Agafem, per exemple, el desplegament de tropes i artefactes militars al voltant del Golf —i no en representa més que una ínfima part—: cal només un mínim d'imaginació per a fer-se una idea del perill que hauria significat un possible conflicte entre els Estats Units i la Unió Soviètica. Ja s'han efectuat els primers passos en el camí del desarmament, però els progressos obtinguts corresponen, a escala real, a un valor insignificant. Només són una tímida llueur en un cel tempestuós.

Succeeix el mateix amb la protecció

ecològica del planeta. L'ansia desmesurada de consum devora les riqueses naturals de la Terra. No obstant les mesures adoptades, o no existeixen o són clarament insuficients. Les primeres convencions celebrades tenen objectius encara molt modestos. Val a dir que el sistema capitalista cap al qual ens dirigim a pas-

“El que tramen els serveis secrets no es pot conèixer mai a temps”

sos de gegant és incapaç de trobar una solució al repte llançat a la humanitat. Aquest procés de destrucció pretén justificar-se en l'aspiració social a millorar les condicions de vida. Aquesta necessitat és, però, en gran part, suscitada i mantinguda artificialment. El sistema mediàtic n'és un dels promotors: presenta contínuament el desig de nous produc-

“El ressorgiment del feixisme: un risc que cal tenir en compte. Les creixents bandes de skinheads en són una prova”

tes més bonics, amb nous colors, i més fàcils de fer servir. És un mecanisme molt conegut que adopta, en aplicar-se, una postura més radical contra la qual encara no s'ha trobat cap solució per a frenar-ne la dinàmica. En aquest sentit, considere l'enfonsament actual de l'ideal socialista com la tragèdia més greu del

període històric que s'obre amb la revolució d'octubre de 1917. Sincerament, el sistema, en conjunt, no ha funcionat, ha estat culpable de crims imperdonables i és comprensible que siga actualment l'objecte de crítiques. No hi ha dubte que la deformació stalinista ha desacreditat llargament els ideals sobre els quals havíem abocat la nostra fe. Ara bé, no puc creure que aquest revés històric marque la fi definitiva del socialisme. Algunes de les seues idees —principalment les que cristallitzaren en el passat les millors experiències de la humanitat, l'ideal humanista, el de la revolució francesa, les nocions d'igualtat i de justícia social— hauran de sobreviure i imposar-se si volem que la humanitat evite una catàstrofe. Certs aspectes de la doctrina, com ara la lluita de classes, l'antagonisme de sistemes i la impossibilitat del seu acostament, sens dubte han estat superats. Ja s'encarregarà la vida d'eliminar-los i de crear-ne de nous.

El filòsof Ernst Bloch, adversari declarat del stalinisme que degué deixar el nostre país cap als anys cinquanta, digué: "Hi ha períodes de capgirament que constitueixen ells mateixos els anys de joventut de la història". De moment, ens pot fer la impressió que la humanitat es dirigeix cap a un precipici en certs aspectes de la vida. He parlat fins ara de problemes preocupants, però n'hi ha un que no podem deixar de banda: el ressorgiment del feixisme. És un risc que cal tenir sempre en compte. Encara que les forces extremistes —que controlem des dels anys seixanta— no fan un paper important en el sistema parlamentari i no tenen tampoc una dimensió quantitativa notable, influeixen sobre un sector de la joventut. Els *skinheads* en són un exemple: aquesta formació va aparèixer com una via de protesta social; ideològicament, tot el que se'n deia no estava molt clar. Però en un futur, ¿quanta gent podrien acollir aquestes bandes si s'incrementa la desocupació a la RDA i la RFA? El fet que un perill com aquest persistesca encara avui és, en gran part, culpa nostra; i dic "nostra" perquè m'associe materialment a la direcció de la RDA. El meu pare, el meu germà i jo teníem unes altres idees al respecte: si se n'hagueren preocupat, les coses no haurien arribat a tals extrems. El meu pare pensava que una gran part del poble era igualment culpable del que havia passat i que calia repartir-ne la responsabilitat. Generalment, en les escoles s'ensenyava la idea que els feixistes es trobaven tots a l'Oest i que a casa nostra no hi havia més que antifeixistes. Era, en gran part, veritat.

S'havien fet moltes coses: ja no quedaven ni jutges ni professors feixistes. Tot això estava molt bé, però ens oblidàrem de contar-ho a les següents generacions. No hem parlat mai que fins l'últim dia, quan s'ocupà la cancelleria del Reich a Berlín, la gran majoria d'aquest poble va recolzar Hitler. Més que témer el retorn dels espec-tres, preferesc mirar endavant. Més que pensar que vivim els últims moments de la vellesa, preferesc apostar per la nova joventut.

Una part de la meua esperança la constitueix la cultura. Fins i tot en una economia capitalista és impossible que no queden restes de cultura, de literatura, de cinema, de teatre o de totes les altres arts. I ara, l'única ambició que tinc, amb les meues capacitats i en funció dels anys que em resten, és transmetre a les generacions vinents la meua experiència. He començat a fer-ho amb *la Troika*, en el període situat entre la fi del meu treball als serveis secrets i el revés de l'octubre passat. He intentat explicar, en aquest llibre, moltes coses en la línia de pensament de la *glasnost* i de la *perestroika*, en un moment on aquests dos termes no tenien el ressò que han tingut més tard.

Acabe de publicar un llibre sobre els esdeveniments del darrer hivern, que apareixerà al públic pròximament. Si he sabut fer-ho de manera que aquest testimoniatge valga la pena llegir-lo, estic segur que serà molt més que un pur pamflet polític. És l'única ambició que em resta. Res més. I, per a realitzar-lo, m'agradaria que em deixaren tranquil. No és malauradament el cas. En aquest moment el meu passat em torna a atrapar. No he estat més que un militant amb una missió política ben determinada: protegir el país i, en l'òptica del moment, el conjunt del camp socialista contra possibles agressions militars llançades per sorpresa. Si és cert que el servei que he dirigit durant gairebé quaranta anys ha treballat eficaçment per a preservar la pau —i és així com ho veig—, aleshores la meua vida ha tingut algun sentit.

No m'he considerat mai com un fanàtic de l'espionatge. Tot i que la meua vessant professional l'he tinguda sempre present —sé captar el que succeeix, per desconfiança o tot simplement de manera natural, per veure si la pressuposada sinceritat hi és—, crec que he aconseguit conservar una certa ingenuïtat. Pense que en les relacions professionals hi haurà sempre persones que actuaran de manera estrictament racional i uns altres que tenen aquesta mena d'ingenuïtat. Seria interes-

sant remarcar que els que tenen una manera de pensar menys convencional acaben sempre per trobar-se i treballar, sense adonar-se'n, junt amb els seus superiors. I això pot concernir també la gent d'ideologies contràries. Per la meua banda, m'he esforçat a conservar aquesta capacitat d'obertura i de confiança, aquesta

“Una part de la meua esperança la constitueix la cultura. És impossible que desaparega fins i tot en una economia capitalista”

capacitat d'alegrar-se de coses completament banals i quotidianes. És una de les raons per les quals tinc més facilitat de dominar la situació actual i la meua situació personal que molta altra gent, que veu relament difícil assimilar el present. Hi ha un clíex utilitzat molt sovint pels mitjans de comunicació que em presenta com un calculador glacial, com un juga-

“M'han descrit com un calculador glacial, com un jugador d'escacs; em sent capaç de sentir emocions”

dor d'escacs sense sentiments. En aquest cas, afegeix de vegades: “I, ¿per què no pregunteu a la meua dona què en pensa?” Sincerament, em veig afectat per les emocions, però sé també dominar-me perfectament. És estrany que reaccione impetuosament.

No aprecie aquells personatges estereoti-

pats, els manipuladors, que abunden a les novel·les dites d'espionatge. Aquests llibres són pura ficció, només intenten satisfer el gust del públic. És la literatura banal de l'estil de Simmel o fins i tot de més baixa qualitat. De tots els *Chacal*, els *Salamandra* —que, d'altra banda, no són els pitjors— tinc piles senceres que mai no llegiré i que llance en cadascuna de les meues mudes. Existeixen, evidentment, rares excepcions: Green, amb *Le Carré* en són, per a mi, els millors. Els seus llibres només podien haver estat escrits per gent havent practicat ella mateixa l'espionatge o havent tingut una intensa relació amb un agent.

La meua feina m'ha oferit la possibilitat de travessar tota mena de situacions, de conèixer gent poc comuna. Hi ha persones que m'han inspirat, d'entrada, simpatia, amb els quals m'he entès ràpidament. Kim Philby n'ha estat un d'ells. El vaig veure dues o tres vegades. Era un home que imposava. En presència seua, vaig sentir de seguida que estàvem, com se sol dir, en la mateixa longitud d'ona. De fet, concebia el treball exactament com jo: veia possible insertar les seues idees i el seu ideal polític en la realitat laboral. I, evidentment, la qualitat de periodista li va permetre ampliar el seu horitzó, reflexionar sobre molts problemes d'àmbit mundial. Era una personalitat, com tantes d'altres que he conegut de l'antic Komintern. Personatges clandestins també, que tenien una àmplia visió de les coses, una gran cultura i interessos nobles. Philby es trobava a aquesta altura. Des dels anys seixanta guarde una agenda on agafe regularment notes o conserve retalls de premsa. Si per un cas jo desapareguera, aquestes notes no tindrien un gran valor, tret d'algunes excepcions. Més que un diari, en el sentit clàssic del terme, és un valuós compendi. Com tenir un document d'aquesta mena coincidiria amb les regles de la meua professió, les indicacions són més bé elíptiques. Sempre he pensat que si mai no haguera necessitat algun detall, sempre hauria pogut recórrer als arxius del servei. Aquests arxius, però, han desaparegut. Actualment no sé exactament el que en queda. Quan treballaré en el meu pròxim llibre hauré, primer que res, d'informar-me sobre el lloc on trobar informació. No és tant la memòria que comença a fallar-me com el fet de no ser bastant jove, de no ser un veritable escriptor per a narrar els destins de tots aquests éssers únics de què he parlat...

© L'Autre Journal

Traducció: Eliseu T. Climent